Diana Antropikaitė,
Ingrida Čičiurkaitė

Vokiečių karių kapai Viekšniuose

2015 m. Viekšnių miestelio senosiose kapinėse, II Pasaulinio karo vokiečių karių palaidojimo vietoje vykdyti tyrimai ir palaikų ekshumavimas. VDK užsakymu vyko ekshumavimo darbai Viekšnių senosiose kapinėse. Darbų metu ištirtas bendras apie 121 m^2 plotas, atidengta ir iškelta 16 kapų.

Turimais archyviniais ir vietinių gyventojų duomenimis, Viekšnių senųjų kapinių teritorijoje 1944 m. buvo palaidoti vokiečių kariai, mirę Viekšnių karo ligoninėje. Senose fotografijose matomos buvusios bent dvi kapų eilės. Mirusiuosius laidojo patys vokiečiai. Pagal jų tvarką dažniausiai būdavo formuojamos lygios kapų eilės su 40–50 cm pločio tarpais tarp kapų. Metalinis kario identifikavimo žetonas buvo perlaužiamas pusiau ir viena pusė dedama mirusiajam į kapą. Iš fotografijų aišku, kad mirusieji laidoti galvomis į P. Virš kapų supilti tvarkingi žemės kauburėliai, pastatyti mediniai kryžiai. Ant kryžiaus buvo rašomas kario vardas, pavardė, laipsnis, gimimo bei mirties data. Iš vietinių gyventojų pasakojimų žinoma, kad žuvusių vokiečių karių kapų vietos sunaikintos 1949 m. Tuo metu buvo išardyta akmeninė kapinių tvoros dalis, tarp vartų ir šlaito įvaryti traktoriai ir palaidojimo vieta sulyginta.

Tyrimai vykdyti senųjų kapinių Š dalyje, į Kalupio upelį besileidžiančiame šlaite. Karių kapavietė yra tuščioje žemėjančio reljefo vietoje, tarp esamų Viekšnių gyventojų kapų ir kapinių tvoros. Šioje vietoje įrengti 4 individualūs antkapiniai paminklai kariams. Juose esančios pavardės atitinka archyvinius duomenis, tačiau įrengtas antkapis nežymi tikslios kario kapo vietos.

Pirmuoju etapu, norint nustatyti tikslią palaidojimų eilės vietą bei palaidojimų gylį, apie 46 m atstumu į V nuo kapinių vartų, ir į R nuo esamų antkapių kariams atidengta 5x2 m dydžio žvalgomoji ***perkasa***, ilgosiomis kraštinėmis orientuota R–V kryptimi. Joje 40–50 cm gylyje pasiektame įžemyje (žvyre) apie 80 cm gylyje išryškėjo 4 kapų duobių kontūrai.

Aptikus kapus, nustačius jų horizonto gylį bei eilės kryptį, į V nuo žvalgomosios perkasos ištirta apie 47 m ilgio, iki 3,5 m pločio ***tranšėja***, orientuota ŠV–PR kryptimi. Joje 70–80 cm gylyje atsidengė pilna palaidojimų eilė. Ją (kartu su žvalgomoje perkasoje aptiktais kapais) sudarė 15 kapų duobių kontūrai (kapai 2–16). Duobių užpildą sudarė daugiausia tamsus žvyringas birus gruntas. Kapai orientuoti ŠR–PV kryp-

1 pav. Kapas 7 tranšėjoje 1. S. Černovol nuotr.

Fig. 1. Burial 7 in trench 1

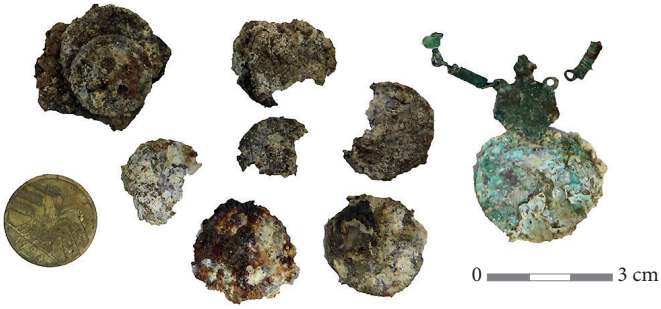

timi, galvomis į PV. Tarp kapų duobių buvo 15–85 cm dydžio tarpai. Mirusieji laidoti be karstų (palapinsiaustėse?) (1 pav.). Tik vienas karys (kapas 12) buvęs lentiniame karste. Dalis mirusiųjų laidota gana tvarkingai, išlaikyti maždaug vienodi atstumai tarp kapų (kapai 9–16). Kita dalis laidota paskubomis, sumetant palaikus į duobę, netaisant rankų ir kojų padėties (kapai 3–8). Prie palaikų aptikta karių uniformos ir avalynės liekanų, diržo sagtelių, sagčių, petnešų fragmentų, sagų, palapinsiausčių žiedų ir užsegimų. Taip pat rasta šovinių, plastikinių dėžučių vandens dezinfekavimo priemonėms laikyti, medicininių bintų, plastikinių šukų, kišeninis peiliukas, plunksnakočio plunksna, pieštukų, prezervatyvų, piniginių su monetomis liekanų (2 pav.). Iš asmeninių daiktų paminėtinas sidabrinis žiedas su stačiakampe akute (kapas 4), varinis kryželis, religinio medalikėlio su grandinėle liekanos, NSDAP ženkliukas (kapas 6) (3 pav.). 11 mirusiųjų buvo su perlaužtais pusiau arba sveikais kario identifikaciniais žetonais (4 pav.).

Iš kapų eilės išsiskyrė 54x45x24 cm dydžio medinė dėžė su geležiniais apkaustais ir užraktu (5 pav.). Jos užpilde aptikti perdegę slankstelių, dubens, ilgųjų ir kitų smulkių kaulų fragmentai bei užplombuotas žalio stiklo butelis su į ritinėlį susuktais dokumentais viduje. Ant popieriaus galima įžiūrėti užrašą „Feldpost“. Tarp kaulų

2 pav. Monetos, sagos, religinio medalikėlio liekanos iš kapo 6. A. Šliažo nuotr.

Fig. 2. Coins, buttons, and the remains of a religious medal from burial 6

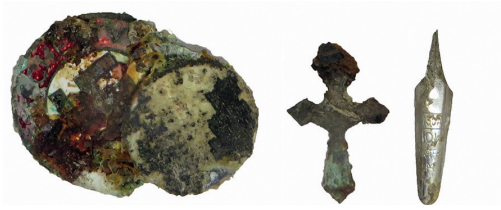

3 pav. NSDAP ženkliukas, saga, kryželis ir plunksna iš kapo 6. A. Šliažo nuotr.

Fig. 3. A NSDAP badge, button, cross, and fountain penalty from burial 6

4 pav. Kario identifikacinio žetono dėkliukas (kapas 10) ir pusiau perlaužtas žetonas (kapas 12). A. Šliažo nuotr.

Fig. 4. A soldier's ID tag case (burial 10) and half of such a tag (burial 12)

rasta apdegusių uniformos skiaučių, palapinsiaustės su išsilydžiusiais žiedais fragmentų. Iš kapų 2–16 laidojimo tvarkos sprendžiama, kad mirusiuosius laidojo pati vokiečių kariuomenė.

Tranšėjoje, apie 15 m į V nuo palaidojimų eilės aptiktas dar vienas kario kapas (kapas 1). Jo orientacija skiriasi nuo likusių karių kapų. Palaikai 1 palaidoti ŠV–PR kryptimi, galva į V, t. y. kaip ir dauguma vietinių gyventojų kapinaitėse. Kitokia orientacija ir neperlaužtas identifikacinis žetonas leidžia daryti prielaidą, kad karį palaidojo vietiniai gyventojai.

Aptikti palaikai yra 18–55 m. amžiaus vyrų. Apžiūrėjus palaikus, daugiausia fiksuota artrito požymių, šmorlio mazgų ir kitų su dideliu fiziniu krūviu susijusių pakitimų. Beveik visi mirusieji buvo su dantų taisymo žymėmis (plombos, protezai, karūnėlės). Fiksuotos anatominės variacijos – *spina bifida* ir krūtinkaulio anga. Dviejuose kapuose fiksuoti perimortaliniai kojų lūžiai, trijuose – skeveldrinės žaizdos kaukolėse.

Išvalyti ir antropologiškai apžiūrėti palaikai paruošti perlaidojimui Klaipėdoje esančiose vokiečių karių kapinėse. Kapuose rastos aprangos ir ekipuotės liekanos bus perlaidotos kartu su karių palaikais. Identifikaciniai žetonai bei individualūs daiktai pagal užsakovo reikalavimus bus perduoti VDK.

5 pav. Tranšėjoje 1 medinėje dėžutėje aptikti perdegę žmogaus kaulų fragmentai (kapas 2). I. Čičiurkaitės nuotr.

Fig. 5. The fragments of burnt human bones discovered in a wooden box in trench 1 (burial 2)

The German War Graves in Viekšniai

In 2015, an investigation was conducted at the burial site of Second World War German soldiers in a Viekšniai city old cemetery and the remains were exhumed. During these actions, a total of 121 m^2 were excavated and 16 remains were unearthed and exhumed. 15 soldiers had been interred in a single, NW–SE row by the Wehrmacht itself. The individuals had been buried without coffins and with their heads to the SW (Fig. 1). Only one individual had been interred in a plank coffin. A wooden box with fragments of charred human bones and a sealed glass bottle with documents inside was discovered in one burial (Fig. 5). One war grave was discovered at a distance from the row of burials. This individual had probably been buried by the local population. Fragments of uniforms, footwear, and gear as well as personal items were discovered near the remains (Figs. 2–4). The remains belong to 18–55 year-old males. The remains were cleaned and anthropologically inspected in preparation for their reburial in a German military cemetery in Vilnius, Kaunas, or Klaipėda.